

6.9.2006

Dnr 1011/4/05

Beslutsfattare: Biträdande justitieombudsman Jukka Lindstedt

Föredragande: Justitieombudsmannasekreterare Mikko Sarja

GRUNDER FÖR GRIPANDET I SAMBAND MED MISSTÄNKT GROVT RATTFYLLERI

1 KLAGOMÅL

Ställföreträdaren för biträdande justitiekanslern överförde med sitt 30.3.2005 daterade brev dnr 303/1/05 klagandens 22.3.2005 daterade skrivelse till justitieombudsmannen. I skrivelsen kritiserar klaganden polisinrättningen i Pedersöre härad för dess förfarande i samband med gripandet av henne. Hon anser att det inte fanns någon grund för att hålla kvar henne över natten eftersom "varje normal människa nog förstår att infinna sig till ett polisförhör, på grund av följderna vid frånvaro". Hon kritiserar också förhållandena i cellen och polisens bemötande.

- - -

3 AVGÖRANDE

3.1 Grunderna för frihetsberövandet

3.1.1 Händelseförloppet

Av förundersökningsmaterialet i ärendet framgår att polisen via nödcentralen fått ett meddelande om en berusad kvinna som efter att ha besökt en Alkobutik avlägsnat sig med bil. En patrull från rörliga polisen i Karleby påträffade kvinnan, som visade sig vara klaganden, i hennes hem och gjorde blåstest på henne. Resultatet visade 1,97 promille. Eftersom klaganden inte gripits under körningen fördes hon till hälsocentralen för blodprov, för konstaterande av eventuell alkoholförtäring efter körningen.

Efter att blodprov tagits på hälsocentralen i Jakobstad fördes klaganden till polisinrättningen. Ett andra blodprov togs nåratimmar senare på förstahjälpsstationen vid Jakobstads sjukhus varefter klaganden fördes tillbaka till polisinrättningen. Där sade man att hon måste tillbringa natten i cellen för att hon på morgonen skulle förhöras som misstänkt för grovt rattfylleri.

Gripandet av klaganden på grund av brottsmisstanken skedde 10.1.2005 klockan 18.50 och pågick till 11.1.2005 klockan 9.15, dvs. 14 timmar och 25 minuter.

3.1.2

Rättsregler

Enligt tvångsmedelslagens 1 kap. 2 § 1 mom. får en polisman gripa den som misstänks för brott och som enligt beslut därom skall anhållas eller häktas. Om det finns förutsättningar för anhållande får en polisman enligt 2 mom. gripa den misstänkte även utan beslut härom, om verkställigheten av anhållandet annars kan äventyras. Polis mannen skall utan dröjsmål göra anmälan om gripandet hos en anhållningsberättigad tjänsteman. Denne skall inom 24 timmar efter gripandet besluta om den gripne skall frigges eller anhållas.

I tvångsmedelslagens 1 kap. 3 § föreskrivs om förutsättningarna för anhållande. Den som på sannolika skäl misstänks för brott får anhållas,

1) om för brottet inte stadgas lindrigare straff än två års fängelse;

2) om för brottet föreskrivs lindrigare straff än fängelse i två år, men det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år och den misstänktes personliga förhållanden eller andra omständigheter ger anledning att misstänka att personen

a) flyr eller på något annat sätt drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff,

b) försvårar sakens utredning genom att undanröja, förstöra, ändra eller gömma bevis eller påverka ett vittne, en målsägande, en sakkunnig eller en medgärningsman, eller

c) fortsätter sin brottsliga verksamhet,

3) om den misstänkte är okänd och vägrar uppge sitt namn eller sin adress eller lämnar uppenbart osann uppgift därom; eller

4) om den misstänkte inte har stadigvarande bostad i Finland och det är sannolikt att han eller hon genom att lämna landet drar sig undan förundersökning, rättegång eller verkställighet av straff.

Den som är skäligen misstänkt för brott får enligt den nämnda paragrafens 2 mom. anhållas fastän det inte finns sannolika skäl för misstanken, om de förutsättningar för anhållande som nämns i 1 mom. i övrigt föreligger och det är synnerligen viktigt att den misstänkte tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning. Enligt paragrafens 3 mom. får ingen anhållas, om detta med hänsyn till

sakens natur eller den misstänktes ålder eller andra personliga förhållanden vore oskäligt.

Enligt förundersökningslagens 21 § 1 mom. får ingen hållas i förundersökning längre än nödvändigt. En misstänkt person är enligt 2 mom. skyldig att vara närvarande vid förundersökning högst 12 timmar åt gången och, när förutsättningar för anhållande föreligger enligt tvångsmedelslagens 1 kap. 3 §, högst 24 timmar.

Enligt polislagens 2 § 2 mom. skall polisens åtgärder inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift skall kunna fullgöras. Åtgärderna skall vara motiverade i förhållande till hur viktig och brådskande uppgiften är samt till övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen. Enligt paragrafens 3 mom. får polisen inte göra större ingrepp i någons rättigheter än vad som är nödvändigt för utförande av polisens uppgifter.

3.1.3

Bedömning

Klaganden greps som misstänkt för grovt rattfylleri. Den som gjort sig skyldig till grovt rattfylleri kan enligt strafflagens 23 kap. 4 § dömas till minst 60 dagsböter eller till fängelse i högst två år.

Av förundersökningsmaterialet framgår att såsom s.k. särskilda förutsättningar för frihetsberövandet angivits "försvårar sakens utredning" och "fortsätter sin brottsliga verksamhet". Av de utredningar som inkommit från polisen framgår emellertid inte på vilket sätt klaganden ansågs kunna försvåra utredningen eller fortsätta sin brottsliga verksamhet efter att de båda blodproven tagits. Som grund för att hålla kvar henne över natten angavs endast att förhör skulle hållas morgonen därpå.

Överkonstapeln konstaterar emellertid i sin utredning att klaganden enligt hans mening var "rätt kraftigt berusad". Enligt min åsikt är det inte helt uteslutet att angivandet av risken för fortsatt brottslig verksamhet som en särskild grund för gripandet var den – eventuellt på tidigare erfarenheter i tjänsten baserade – misstanken att klaganden på grund av sin kraftiga berusning omedelbart efter frigivningen skulle ha fortsatt sin brottsliga verksamhet, dvs. i detta fall åter ha försökt köra bil. Jag konstaterar emellertid att det i klagandens fall inte av polisens utredningar framgår några konkreta skäl för ett sådant antagande.

För att en misstänkt person skall kunna anhållas i samband med ett brott som detta förutsätts enligt tvångsmedelslagen att det finns anledning att misstänka att utredningen försvåras. Endast en allmän misstanke räcker inte, utan konkreta fakta måste kunna anföras till stöd för misstanken. Lagen ger polisen prövningsrätt i detta avseende.

I det aktuella fallet kan det konstateras att det fanns godtagbara grunder för gripandet åtminstone till dess att också det andra blodprovet tagits. Därefter framgår av handlingarna ingenting som tyder på att det funnits risk för att klaganden t.ex. genom att förtära alkohol hade kunnat försvåra fastställandet av alkoholhalten i sitt blod, dvs. försvåra sakens utredning.

Risken för fortsatt brottslig verksamhet, som angivits som den andra särskilda grunden för frihetsberövandet, är enligt min åsikt i allmänhet svår att motivera ens när det är fråga om grovt rattfylleri. Som ett tillfredsställande argument kan inte anföras t.ex. att man i det praktiska polisarbetet eventuellt gjort iakttagelsen att en person som gjort sig skyldig till rattfylleri några timmar senare begår samma brott. Även om detta säkerligen förekommer räcker iakttagelsen inte i sig för att i ett enskilt fall konstatera att det finns risk för att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet ("ger anledning att misstänka"). En motivering av det nämnda slaget skulle nämligen, om den drivs till sin spets, leda till att den som på sannolika skäl misstänks för grovt rattfylleri alltid kan anhållas. Risken för fortsatt brott måste också i dessa fall alltid bedömas med beaktande av förhållandena i det aktuella fallet.

Den personliga friheten och integriteten hör till de viktigaste grundläggande rättigheterna. Enligt grundlagens 7 § får den personliga integriteten inte kränkas och ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Ett frihetsberövande innebär ett kraftigt ingrepp i individens grundläggande rättigheter vilket innebär att grunderna för en sådan åtgärd alltid måste prövas omsorgsfullt. De grundläggande rättigheternas betydelse undergrävs om man inte strikt iakttar beviströskeln för användning av tvångsmedel som begränsar dem. Det är skäl att vid prövningen av behovet att gripa den misstänkte och gripandets längd beakta också skälighetssynpunkter och förundersökningens syften. Utifrån dessa synpunkter anser jag det sålunda vara i viss mån tolkbart om de i utredningarna nämnda omständigheterna i detta fall kunde motivera ett relativt långt frihetsberövande.

3.1.4

Slutsats

Enligt min uppfattning kan de grunder som polisen anförde för gripandet av klaganden inte anses vara särskilt starka. Eftersom lagen ger polisen prövningsrätt anser jag emellertid att förfarandet inte var klart lagstridigt, även om polisen enligt min åsikt på goda grunder kunde ha handlat också annorlunda – i synnerhet om den hade lagt större vikt vid de grundläggande rättigheterna och vid skälighetssynpunkter. Klagomålet föranleder därför inga andra åtgärder från min sida än att jag uppmärksammar polisrättningen i Pedersöre härad på det som jag ovan anför om vilka omständigheter som skall beaktas vid prövningen av förutsättningarna för frihetsberövande och frihetsberövandets längd.

3.2

De övriga påståendena

Jag anser att klagandens påståenden om polisens uppförande inte stämmer överens med vad som framgår av utredningarna om arten av det som yttrades mellan klaganden och polismännen. Någon ytterligare utredning i ärendet kan tydligen inte inhämtas. Min slutsats är den att det inte finns anledning att misstänka att polismännen bemött klaganden på ett osakligt sätt.

4

ÅTGÄRDER

Jag meddelar polisinrättningen i Pedersöre härad min ovan i avsnitt 3.1 framförda uppfattning om vilka omständigheter som skall beaktas vid prövningen av ärenden som gäller frihetsberövande. I detta syfte sänder jag polischefen i Pedersöre härad en kopia av mitt beslut.

En kopia av beslutet sänder jag också för kännedom till polisavdelningen vid länsstyrelsen i Västra Finlands län.

Klagomålet har inte föranlett andra åtgärder. Bilagorna returneras härmed.